

vrijdag

20.02.2015

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Pieter Bergé

London Philharmonic Orchestra

Beethoven. Zevende symfonie

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Het London Philharmonic Orchestra (GB), is een van de meest vooraanstaande orkesten in het Verenigd Koninkrijk en zelfs wereldwijd. Het heeft zijn thuisbasis in de Royal Festival Hall in Londen. De Britse dirigent Thomas Beecham richtte het orkest op in 1932. Zeven jaar later kreeg het orkest zelfbestuur, zodat de leden zelf konden beslissen over organisatorische aangelegenheden. Belangrijke dirigenten die op de bok stonden bij het London Philharmonic zijn Adrian Boult, Bernard Haitink, Georg Solti en Kurt Masur. Het orkest werkt regelmatig samen met de filmindustrie. Zo nam het soundtracks op voor blockbusters als *Lawrence of Arabia*, *Philadelphia* en *The Lord of the Rings*. Daarnaast is hun educatieve werking een belangrijke peiler in hun werking.

Marin Alsop (US) wordt wereldwijd geloofd voor haar vernieuwende aanpak van programmatie en haar grote aandacht voor educatie, hedendaagse muziek en publiekswerving. Ze studeerde viool en directie (onder andere bij Leonard Bernstein) aan de Yale University en de Juilliard School of Performing Arts in New York. Kort daarna stond ze al met Amerikaanse orkesten, London Sinfonia en het London Philharmonic Orchestra op het podium. Als eerste vrouw dirigeerde ze het Concertgebouworkest en de BBC Last Night of the Proms. Momenteel is ze hoofdirigent en artistiek directeur van het São Paulo Symphony Orchestra. Ze won diverse awards voor haar carrière en opnames.

Pianist David Fray (FR) wordt 'de meest originele Bach-vertolker van zijn generatie' genoemd. Als solist, recitalist en kamermusicus stond hij op podia wereldwijd. Hij werkte samen met dirigenten als Pierre Boulez, Christoph Eschenbach, Daniele Gatti, Paavo Järvi, Kurt Masur, Riccardo Muti, Esa-Pekka Salonen, Yannick Nézet-Séguin en Jaap van Zweden. En met orkesten als Concertgebouworkest, Deutsche Kammerphilharmonie Bremen, Boston Symphony, New York Philharmonic en Chicago Symphony. Fray heeft een exclusief contract bij Virgin Classics. Zijn eerste opname is gewijd aan muziek van Bach en Boulez en werd beloond met een Echo Klassik Award. Uitgaves met de pianoconcerti van Bach met de Deutsche Kammerphilharmonie Bremen, Schuberts *Moments musicaux* en werk van Bach volgden.

Uitvoerders en programma

London Philharmonic Orchestra: orkest
Marin Alsop: dirigent
David Fray: pianist

—

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Leonore ouverture nr. 3, opus 72b (1805)
- Adagio – Allegro

Ludwig van Beethoven
Pianoconcerto nr. 3 in c, opus 37 (1800)
- Allegro con brio
- Largo
- Rondo. Allegro – Presto

— pauze —

Ludwig van Beethoven
Symfonie nr. 7 in A, opus 92 (1811-1812)
- Poco sostenuto – Vivace
- Allegretto
- Presto
- Allegro con brio

Beethoven: het monster, de slak en de kreeft

In een recensie uit 1827 gaf de criticus van de *Allgemeine Musikzeitung zur Beförderung der theoretischen und praktischen Tonkunst* op de volgende manier uitdrukking aan zijn visie op Beethovens *Zevende symfonie* (1811): ‘Wat kan ik zeggen over dit muzikale monster? Dat Beethoven een uitzonderlijk genie bezat, staat buiten kijf. Ik heb zijn vroege werken, die nog in de geest van Mozart geschreven waren, beluisterd met genoegen en bewondering. Maar wat is er toch met deze man gebeurd? Is hij verzeild geraakt in een vorm van waanzin? De nieuwe symfonie lijkt dat alvast te bevestigen. Ze bestaat uit vier delen, samen goed voor bijna drie kwartier muziek, maar het is een ratjetoe van tragische, komische, ernstige en triviale ideeën, die zonder enige samenhang door elkaar gehaspeld worden; ze worden tot in den treure herhaald en scheuren, door hun overmatige lawaai, je trommelvlies haast aan flarden. Hoe is het mogelijk om genoegen te vinden in zo’n rapsodie? ‘De kunst maakt nog altijd vooruitgang’, zegt men dan. Maar men zou haast gaan geloven dat deze vooruitgang achteruit loopt zoals een kreeft en ons uiteindelijk zal doen belanden in de afgrond van de barbarij.’

Deze commentaar zegt niet alleen veel over het conservatisme van de recensent, maar ook over de radicaliteit van Beethovens werk zelf. Van al zijn symfonieën wordt de *Zevende* inderdaad wel vaak aangehaald als de meest obsessieve. Wagner noemde haar in een van zijn theoretische geschriften zelfs ‘de apotheose van de dans’, een betiteling die sindsdien onlosmakelijk met het werk verbonden is gebleven. Wagners beschrijving kaderde oorspronkelijk weliswaar in diens eigenzinnige visie op de totale ontwikkeling van het genre symfonie, maar tegelijk raakt ze ook echt wel de kern van dit ene werk zelf.

Meer dan om het even welke andere symfonie focust Beethoven in de *Zevende* inderdaad op ritmische en metrische stuwkracht. Veelbetekenend in dit verband is bijvoorbeeld hoe hij het openingsthema van zijn eerste deel laat ontstaan vanuit de langzame inleiding. Heel vaak eindigt zo’n inleiding op een soort spanningsstilstand van waaruit dan het snelle deel gelanceerd wordt. In de *Zevende symfonie* echter dunt Beethoven het einde van de langzame inleiding (*Poco sostenuto*) helemaal uit, tot enkel de hoge houtblazers overblijven. Strak spelen deze een obstinaat gepunt ritme (lang-kort-lang) op één enkele toon, van waaruit dan vervolgens het thema ontstaat. Beethoven laat de luisteraars met andere woorden expliciet de geboorte van een melodie uit een ritme horen. In het verdere verloop van het eerste deel (*Vivace*), blijft datzelfde ritme dan quasi doorlopend dominant. Zelfs op de plaats waar traditioneel een (vaak lyrisch) neventhema staat, verkiest Beethoven om met zijn ritmisch basisidee door te drammen. Traditionele rustpunten worden op die manier als het ware vertrappeld door de obsessie om de ritmische puls verder te ontwikkelen.

In het uiterst delicate tweede deel van de symfonie (*Allegretto*) kiest Beethoven opnieuw voor een allesoverheersende – weliswaar veel ingetogenere – ritmische cel. Deze cel komt elke twee maten terug, en vormt de basis van een zeer eenvoudige melodie, die zelf weer het uitgangspunt is van een variatiereeks. Door de veelvuldige herhaling van de ritmische cel enerzijds, en door het feit dat de verschillende variaties steeds luider worden anderzijds, krijgt het deel heel snel ook de connotatie van een naderende treurmars. Twee keer onderbreekt Beethoven de variatiereeks met een meer lyrisch thema, maar zelfs dan blijft het ostinato-ritme op de achtergrond aanwezig. Bijna tien

minuten is het motiefje dus als een continue puls aanwezig, waardoor het ook een zeer bezwerend effect krijgt.

In het *Presto* werkt Beethoven vooral met ritmische contrasten tussen de verschillende onderdeeljes van de compositie. Het deel is opgebouwd in vijf segmenten, volgens een vrij traditioneel A-B-A-B-A-patroon. De A-deeltjes, grotendeels aangevuurd door een tweeledige puls (lang-kort enz.), zijn werkelijk spetterend door hun combinatie van staccato en snelheid. In de B-delen daarentegen lijkt het alsof de muziek helemaal bevroren wordt. Harmonisch gebeurt er nagenoeg niets, behalve dat één noot voortdurend wordt aangehouden en daardoor een soort van stilstand suggereert. Daarop ontwikkelt zich dan hier en daar een vrij statige melodie.

Dat hetzelfde stramien aangehouden wordt in het slotdeel kan natuurlijk nog nauwelijks verbazen. In de openingsmaten biedt Beethoven de basis-ritmische cel van het deel op een presenteerblaadje aan, om vervolgens werkelijk als een bezetene uit de startblokken te schieten. Belangrijke bijkomende elementen bij het genereren van die wervelwind zijn de ongebruikelijke en ontwrichtende plaatsing van talrijke accenten, de totale afwezigheid van melodische ontplooiing, de brutaliteit waarmee de muziek geregeld zichzelf onderbreekt, en de – bij momenten schreeuwelijke – ophoping van klanken die louter en alleen in functie staat van de expressie van een haast gevaarlijke uitzinnigheid. Zonder enige twijfel is het vooral dit deel dat de verbijstering van de hierboven geciteerde criticus veroorzaakt heeft, en ten dele zelfs begrijpelijk maakt.

Diezelfde criticus zal ongetwijfeld minder moeite gehad hebben met Beethoven *Derde*

pianoconcerto. Dit werk staat stilistisch namelijk veel dichter bij het classicisme van Mozart, wat ook niet verwonderlijk is: hoewel het werk pas in 1803 voor het eerst uitgevoerd, dateren de eerste ontwerpen van het concerto immers nog uit de 18e eeuw! Vooral qua opbouw is het concerto zeer klassiek opgevat. De thematische en niet-thematische gedeeltes zijn gedurende het volledige werk glashelder van elkaar onderscheiden, en de thema’s zelf vervullen qua karakterisering hun klassieke rolpatronen. Vooral in het eerste deel is het contrast tussen hoofd- en neventhema heel sterk: het eerste wat zakelijk en kordaat, het tweede vol lyrische overgave. Ook de wisselwerking of ‘taakverdeling’ tussen solist en orkest bevat eigenlijk geen verrassingen, zoals dat wél het geval zal zijn in de meer revolutionaire *Vierde* en *Vijfde pianoconcerto’s*. Zelfs Beethovens manier om contrasterend gebruik te maken van verschillende klankkleurgroepen – met name vooral de tegenstelling tussen ‘strijkers’ en ‘blazers’ – sluit nog zeer sterk aan bij Mozarts stijl. Dat alles neemt natuurlijk niet weg dat dit concerto ook reeds onmiskenbaar Beethovens stempel draagt: de aangehouden donkere sonoriteit en de gedurfde thematische traagheid in het middendeel zijn bijvoorbeeld heel duidelijk indicatoren van een 19e-eeuwse muziekontwikkeling. Met andere woorden: ja, ‘de kunst maakt nog steeds vooruitgang’, maar in het geval van het concerto dus eerder met een slakkengangetje dan een kreeftgang. Op die manier krijgen we in dit concert dus twee heel verschillende gezichten van Beethoven te zien, die meteen ook duidelijk maken welke enorme psychologische en compositorische ontwikkeling de componist doormaakte in het eerste decennium van de 19e eeuw.

Pieter Bergé

Over Beethoven

Het aantal Beethovenbiografieën en studies over Beethovens leven en werk is immens. De *Biografische Notizen über Ludwig van Beethoven* van Franz Gerhard Wegeler, een arts en amateurmusicus die Beethoven in zijn jeugd nog had gekend, en Ferdinand Ries, die bij Beethoven piano had gestudeerd, werd in 1838 in Koblenz gepubliceerd. Het is een van de vroegste publicaties over Beethoven. Een aanvulling op deze 'notities' verscheen in 1845 in Bonn. Anton Schindler, een tijdlang Beethovens privésecretaris, wordt algemeen beschouwd als Beethovens eerste biograaf. Zijn Beethovenbiografie verscheen in 1840 in Münster. Een eerste vermeerderde uitgave werd in 1845 gepubliceerd en een compleet gereviseerde editie in 1860. *Ludwig van Beethovens Leben* van de Amerikaanse musicoloog Alexander Wheelock Thayer (1817-1897) is wellicht nog altijd de meest gedetailleerde levensbeschrijving ooit van het genie van Beethoven. Het wordt beschouwd als de standaardbiografie die de basis vormt voor alle later verschenen Beethovenbiografieën. Het manuscript, geschreven in het Engels, werd naar het Duits vertaald door Herman Deiters. Volume I werd in Berlijn gepubliceerd in 1866, volume II in 1872 en volume III in 1879. Gebaseerd op het nagelaten materiaal van Thayer verzorgde Deiters ook volume IV (1907), maar hij overleed nog voor de publicatie. De Duitse musicoloog Hugo Riemann verzorgde dan de uitgave van volume IV in 1907 en van volume V in 1908. Hij reviseerde ook alle voorgaande volumes. De eerste Engelse uitgave werd verzorgd door de Amerikaanse criticus Henry Krehbiel en verscheen in drie volumes in 1921. Na diens dood werd onder de titel *Thayers Life of Beethoven* een nieuwe Engelse editie gepubliceerd, met toevoeging van het meest recente onderzoek en verzorgd door Elliot Forbes. Van de hand van de bekende Franse

romancier Romain Rolland verscheen in 1907 in Parijs *La Vie de Beethoven*, dat talrijke herdrukken beleefde. De uit Luik afkomstige en in Zwitserland residerende cardioloog en amateurviolist Ivan Mahain publiceerde in 1964 een bijzonder erudiet en gedetailleerd werk in twee volumes over Beethovens laatste strijkkwartetten getiteld *Beethoven, Naissance et Renaissance des Derniers Quatuors*. De eerste druk van *L'Élément Flamand dans Beethoven* van de Brusselse musicoloog Ernest Closson dateert van 1928, net als *Les ancêtres Flamands de Beethoven* van Raymond Van Aerde. In 1945 verscheen in de 'Collection Syringx' een beknopte Beethovenbiografie van de musicoloog en voormalige directeur-generaal van de RTB, Robert Wangermée. De Vlamingen Floris Van der Mueren en Leo Moeremans schreven levensschetsen van Beethoven respectievelijk in 1927 en in 1934. Het sentimentele, geromantiseerde, maar zeer succesvolle *Beethoven: een kunst en levensbeeld* van de Antwerpse Marie E. Belpaire, verscheen in 1911 en kende verschillende herdrukken. De meest recente, betrouwbare en interessante Beethovenbiografie in het Nederlands is deze van de Leuvense musicoloog en dirigent Jan Caeyers (2010).

Johan Huys

London Philharmonic Orchestra

eerste viool

Pieter Schoeman
(orkestmeester –
gesponsord door
Neil Westreich)

Vesselin Gellef
(assistent
orkestmeester)

Ji-Hyun Lee
(gesponsord door
Eric Tomsett)

Catherine Craig
Thomas Eisner
Robert Pool

Sarah Streatfeild
Yang Zhang
Rebecca Shorrock

Alina Petrenko
Galina Tanney
Caroline Sharp
Robert Yeomans
Gavin Davies

tweede viool

Emily Davis (gast-
pupiteraanvoerder)

Kate Birchall
(gesponsord door
David & Victoria
Graham Fuller)

Nancy Elan
Fiona Higham
Joseph Maher
Marie-Anne Mairesse
Ashley Stevens
Dean Williamson
Helena Nicholls

Harry Kerr
John Dickinson
Stephen Stewart

altviool

Cyrille Mercier
(pupiteraanvoerder)

Robert Duncan
Susanne Martens
Benedetto Pollani
Laura Vallejo

Alistair Scahill
Martin Fenn
Martin Wray
Stanislav Popov

Richard Cookson

cello

Morwenna
Del Mar (gast-
pupiteraanvoerder)

Laura Donoghue
Santiago Carvalho
David Lale

Elisabeth Wiklander
Sue Sutherley
Susanna Riddell

Sibylle Henschel
contrabas
Kevin Rundell

(pupiteraanvoerder)
Laurence Lovelle
George Peniston

Kenneth Knussen
Helen Rowlands
Charlotte Kerbegian

fluit

Alja Velkavehr (gast-
pupiteraanvoerder)
Stewart McIlwham

hobo

Ian Hardwick
(pupiteraanvoerder)
Alice Munday

klarinet

Robert Hill
(pupiteraanvoerder)
Thomas Watmough

fagot

Gareth Newman
(pupiteraanvoerder)
Stuart Russell

hoorn

John Ryan
(pupiteraanvoerder)
Martin Hobbs

Mark Vines
Gareth Mollison

trompet

Paul Beniston
(pupiteraanvoerder)
Anne McAneney

(gesponsord door
Geoff & Meg Mann)
Tom Rainer

trombone

Mark Templeton
(pupiteraanvoerder
– gesponsord door
William & Alex de
Winton)

David Whitehouse

bastrombone

Lyndon Meredith
(pupiteraanvoerder)

timpani

Simon Carrington
(pupiteraanvoerder)

London Philharmonic Orchestra dankt ook de andere sponsors van wie de muzikanten niet aanwezig zijn op dit concert: Andrew Davenport, Sonia Drexler, Simon Robey, Victoria Robey OBE, Caroline, Jamie & Zander Sharp.

Sir Mark Elder © Russell Hart

di 03.03.15 / 20.00 / Concertzaal
Hallé Orchestra / Elgar. Enigmavariaties
Het uitmuntende Hallé Orchestra uit Manchester kan niet ontbreken in een Brits seizoen. In Brugge spelen ze Schumanns *Pianoconcerto*, dat virtuositeit combineert met een breed uitgesponnen lyriek en dramatiek. De virtuositeit vindt een vervolg in de *Enigmavariaties* van focuscomponist Edward Elgar, die hiermee een van de meest raadselachtige composities ooit heeft geschreven.

Edo de Waart © Jesse Willems

vr 24.04.15 / 20.00 / Concertzaal
Elgar. The Kingdom / deFilharmonie & Groot Omroepkoor
Het moet een van de grootste uitdagingen zijn in de Engelse muziek: een trilogie van oratoria over de stichting van de Kerk. Edward Elgar geraakte niet verder dan het tweede luik, *The Kingdom*, dat enkele van de meest beklijvende passages bevat die Elgar ooit schreef. Het staat buiten kijf dat de componist op het moment dat hij dit werk schreef op het hoogtepunt van zijn orkestrale kunnen was.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

GOBRA

FOCUS|WTV